

MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA
na I. stupni ZŠ

Viera Šándorová

BRATISLAVA
2011

OBSAH

ÚVOD	5
1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA	6
1. 1 Ciele multikultúrnej výchovy	7
1. 2 Hodnoty, postoje, predsudky, stereotypy, rasizmus	10
1. 3 Národnostné menšiny na území Slovenska	12
2 AKTIVITY ZAMERANÉ NA MULTIKULTÚRNU VÝCHOVU	16
2. 1 Aktivity zamerané na rozvoj vlastného ja	16
2. 2 Aktivity zamerané na rozvoj empatie, tolerancie a zmenu predsudkov a postojov	19
2. 3 Aktivity zamerané na rozvoj spolupráce, kooperácie	23
2. 4 Aktivity zamerané na spoznávanie iných národov	26
ZÁVER	29
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	30
Príloha A	31
Príloha B	32
Príloha C	33
Príloha D	34

ÚVOD

Multikultúrna výchova v súčasnom období tvorí neoddeliteľnú súčasť vzdelávania detí a mládeže. V rámci štátneho vzdelávacieho programu je prierezovou témou, a to v rámci ISCED 1, ISCED 2 i ISCED 3. Cieľom tejto metodickéj príručky je priblížiť učiteľom, vychovávateľom a pedagogickým asistentom na 1. stupni ZŠ možnosti využitia multikultúrnej výchovy priamo vo výchovno-vzdelávacom procese prostredníctvom aktivít. Tieto aktivity sú rozdelené do štyroch oblastí. V prvej oblasti ide o rozvoj osobnosti žiaka, jeho vlastného ja. V druhej o rozvíjanie empatie voči iným. V tretej o spoluprácu, kooperáciu. V štvrtej oblasti sa nachádzajú aktivity, ktoré môžu prispieť k spoznávaniu iných kultúr. Obsah metodickéj príručky priamo nadväzuje na aktualizačný vzdelávací program *Multikultúrna výchova na I. stupni ZŠ*.

1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA

Svet sa mení zo dňa na deň. Dochádza ku globalizácii a zároveň k sťahovaniu národov, k integrácii iných kultúr prichádzajúcich na dané územie do kultúry domácej. Táto situácia sa musí logicky odraziť aj v obsahu vzdelávania jednotlivých štátov. Existuje viacero koncepcií cieľov, úloh a obsahu multikultúrnej výchovy. Spomenieme dva základné uhly pohľadu (Průcha, 2001, s. 43):

„**Koncepcia /A/:** *Multikultúrna výchova je proces, ktorého prostredníctvom si jednotlivci majú vytvárať spôsoby svojho pozitívneho vnímania a hodnotenia kultúrnych systémov odlišných od ich vlastnej kultúry a na tomto základe majú regulovať svoje správanie k príslušníkom iných kultúr.*

Koncepcia /B/: *Multikultúrna výchova je konkrétny vzdelávací program, ktorý zabezpečuje žiakom z etnických, rasových, náboženských a iných minorít také učebné prostredie a také vzdelávacie obsahy, ktoré sú prispôbené špecifickým jazykovým, psychickým a kultúrnym potrebám týchto žiakov.“*

Prvá koncepcia je využívaná hlavne v škandinávskych krajinách, kde sa kladie dôraz na rozvoj individuality každého dieťaťa, na jeho jazykové, psychické a kultúrne potreby. Deti prisťahovalcov majú zaručené súbežné vzdelávanie v materinskom jazyku niekoľko hodín týždenne. Presadil sa ten fakt, že tieto etnické odlišné skupiny tým, že si uchovávajú svoj jazyk a kultúru a súčasne prijímajú jazyk a kultúru majoritnej populácie, prispievajú k obohateniu kultúry danej zeme.

Korene **druhého smerovania** multikultúrnej výchovy pochádzajú hlavne z oblasti USA, kde deti z hispánskoamerického a afroamerického etnika sú vzdelávané na základe programov, ktoré berú do úvahy špecifiká ich kultúry.

Potreba multikultúrnej výchovy vyplýva zo skutočnosti, že vo svedoch dochádza k novému štátotvornému deleniu, hranice štátov nevytvárajú etnicky jednotný národný štát, ale väčšina štátov je domovskou krajinou viacerých národností. Ďalším faktorom ovplyvňujúcim potrebu realizácie multikultúrnej výchovy je zvýšená migrácia obyvateľstva za prácou. Najmä z krajín s nízkou sociálno-ekonomickou štruktúrou do krajín vyspelejších.

1.1 Ciele multikultúrnej výchovy

Môžeme ich definovať ako interkultúrne kompetencie, ktoré predstavujú schopnosť komunikovať s príslušníkom inej kultúry. Obsahujú teda zručnosti, postoje a informácie, ktoré umožňujú realizáciu takejto komunikácie. Multikultúrna výchova si kladie za cieľ, aby žiak:

- poznal iné kultúry,
- rozvíjal sebareflexiu a reflexiu vlastnej kultúry,
- rozvíjal empatiu pre odlišné vnímanie sveta a odlišných programov,
- získaval toleranciu k iným,
- akceptoval príslušníkov iných kultúr ako plnohodnotných členov spoločnosti,
- vedel spolupracovať s inými (Fülloková a kol., 2009).

Tradičná kultúrna rozmanitosť Slovenska sa v súčasnosti prehlbuje vďaka otváraniu slovenskej spoločnosti pomocou médií, vďaka voľnejšiemu pohybu osôb a rozvoju turistiky. Pomáha aj medzinárodná spolupráca, migrácia príslušníkov blízkych i vzdialenejších a dosiaľ nepoznaných kultúr. Pestrosť kultúr v rámci jednotného právneho systému je dôležité zachovať, aby sa prehlboval humanistický a tvorivý charakter kultúry Slovenskej republiky. Kultúrne prostredie Slovenska bolo a je často hlboko tolerantné voči príslušníkom iných kultúr, stále je však poznačené aj neznášanlivosťou.

Hlavné ciele prierezovej témy multikultúrna výchova pre primárne vzdelávanie:

- Viesť žiakov ku kultúrnemu sebauvedomeniu, k vnímaniu vlastných emocionálnych a sociálnych väzieb na kultúru blízkeho i vzdialenejšieho okolia.
- Podporovať ich sebavedomie a uplatnenie v skupine, motivovať k tvorivosti v interakcii s druhými ľuďmi, hlavne so slabšími a znevýhodnenými.
- Poskytovať dostatok podnetov pre zažitie mnohorakosti sveta. Podnecovať zvedavosť a záujem o okolie.
- Viesť žiakov k pochopeniu a rešpektovaniu faktu kultúrnej rozmanitosti.

- Podnecovať a rozvíjať u nich tolerantné postoje k nositeľom odlišných kultúr, ale súčasne zachovávať ich povedomie príslušnosti k vlastnej kultúre.
- Rozvíjať sebareflexiu, ktorá vo vyšších ročníkoch primárneho vzdelávania vedie k uvedomeniu si koreňov a premien vlastnej kultúrnej identity.
- Rozvíjať poznanie kultúr, s ktorými žiaci prichádzajú alebo môžu v krátkodobom horizonte prísť do styku.
- Rozvíjať schopnosť riešiť konflikty pokojnou cestou, schopnosť komunikovať a spolupracovať s nositeľmi iných kultúr v bezpečnom prostredí.

Multikultúrna výchova v primárnom vzdelávaní rozvíja hlavne kultúrne kompetencie, osobné, sociálne a komunikačné kompetencie žiakov.

Ciele prierezovej témy vychádzajú z neopakovateľnej hodnoty individuálneho ľudského života, z hodnoty komunity ako prirodzeného prostredia pre človeka, z rešpektu voči individuálnym potrebám človeka a z faktu rovnosti ľudí pred platnými zákonmi.

Pre multikultúrnu výchovu sú vhodné hlavne zážitkové, skúsenostné metódy vyučovania, aby škola prehlbovala skúsenosti s kultúrnou rôznorodosťou. V primárnom vzdelávaní rozvíja multikultúrna výchova všeobecnú otvorenosť detí voči odlišnému vnímaniu sveta. Kladie aj základy pre budúce samostatné kritické myslenie žiakov (Štátny vzdelávací program, ISCED 1).

Pri realizácii multikultúrnej výchovy je nevyhnutné rešpektovať lokálne podmienky a je vhodné spolupracovať s inými verejnými, štátnymi i mimovládnyimi organizáciami v regióne. Svoje ciele naplňa v celej spoločnosti, nielen v regiónoch, kde žijú menšiny. Výchovno-vzdelávacia činnosť školy v oblasti multikultúrnej výchovy je efektívna najmä vtedy, ak sa celé prostredie a atmosféra školy rozvíjajú ako systémy citlivé na kultúrne špecifiká.

Multikultúrna výchova (ďalej MKV) sa v novej obsahovej reforme stala jednou z prierezových tém. Môžeme ju začleniť do vyučovacieho procesu ako samostatný vyučovací predmet, s vlastnými osnovami, vzdelávacími štandardmi a výstupnými požiadavkami. Táto možnosť poskytuje tvorivým pedagogickým tímom realizovať svoje predstavy tak, aby ciele, obsah a metódy boli „šité na mieru“ podmienkam ich školy. Ďalšou výhodou je

stabilný pravidelný predmet, rozvrh a učitelia. Nevýhodou tejto alternatívy je, že by to zrejme prinieslo izoláciu od ostatných vyučovacích predmetov, v ktorých by sa zrejme nevyužíval multikultúrny aspekt.

Multikultúrnu výchovu je možné začleniť aj ako prierezovú tému do mnohých vyučovacích predmetov. Výhodou tejto formy je, že sa danej problematike môžu venovať viacerí učitelia. Ciele multikultúrnej výchovy by sa tak mohli dosahovať na viacerých predmetoch na základe medzikultúrnych vzťahov. Rizikom tejto alternatívy je, že sa multikultúrnej výchove vo svojom predmete bude venovať málokto učiteľ. Podľa väčšiny odborníkov venujúci sa problematike MKV viac vyhovuje podmienkam nášho školstva možnosť začlenenia MKV ako prierezovej témy. Tento prístup sa viac prispôsobuje súčasnej realite. Prierezová téma je otvorená prístupom z viacerých strán, ľahšie môže reagovať na aktuálnu podobu multikulturalizmu. Dve možnosti začlenenia MKV do vyučovacieho procesu patria do **formálneho školského kurikula**.

Neformálne kurikulum by malo dopĺňať pôsobenie učiteľa na vyučovacej hodine aktivitami mimo vyučovania (večerný kultúrny program, pripomínanie niektorých iných kultúr, výmenné pobyty žiakov). Tieto aktivity tvoria významné doplnky pôsobenia na vyučovacích hodinách.

Multikulturalizmus ako prierezová téma poskytuje množstvo podnetov pre neformálne kurikulum, ktoré prepája medzikultúrne témy s množstvom iných tém. Multikultúrnu výchovu je možné začleniť do života školy aj ako **skryté kurikulum**, čiže prostredníctvom nej je možné formovať multikultúrne prostredie a atmosféru v škole. MKV sa dotýka hodnotových orientácií a postojov. Môže byť efektívna len vtedy, ak kombinuje pôsobenie cez formálne, neformálne a skryté kurikulum (Fülloková a kol., 2009).

1.2 Hodnoty, postoje, predsudky, stereotypy, rasizmus

Hodnoty slúžia v životoch ľudí ako určujúce princípy, pomocou ktorých posudzujeme a hodnotíme javy a veci v rozličných životných situáciách.

„Hodnota je vlastnosť, ktorú človek prisudzuje určitým predmetom, situáciám a ľuďom. Je to subjektívne ocenenie alebo miera dôležitosti, ktorú človek prisudzuje veciam, javom, symbolom, iným ľuďom a pod.“ (Gavora, 2006).

Naše hodnoty sa nemenia podľa situácie, v ktorej sa nachádzame, ale sú stabilné. Pomocou hodnotových preferencií môžeme charakterizovať jednotlivé kultúry (spôsob výchovy ľudí, súdržnosť rodiny, životný štýl...). Jednotlivé kultúry sa medzi sebou líšia v hodnotách, ktoré pripisujú rôznemu konaniu, správaniu, situáciám.

Podľa holandského sociológa Geerta Hofsteda (Fülloková a kol., 2009) existujú štyri základné dimenzie národnej kultúry odrážajúce rozdiely v hodnotových systémoch:

- individualizmus verzus kolektivismus (miera toho, či prevažuje záujem jednotlivca nad skupinou alebo naopak),
- maskulinnosť verzus femininnosť (miera rodových rozdielov a rodových rolí v spoločnosti),
- mocenský odstup (vzťahy medzi ľuďmi v nerovnakom spoločenskom postavení),
- vyhýbanie sa neistote (miera ochoty riskovať).

V uvedených rozdieloch sa nelíšia len kultúry v jednotlivých krajinách, ale aj rôzne subkultúry v rámci jednej krajiny.

„Postoj je hodnotiaci vzťah. Je to tendencia reagovať ustáleným spôsobom na situácie, ľudí alebo veci“ (Gavora, 2006).

Mechanizmus automatického zaraďovania vecí a javov okolo nás do určitých kategórií a skupín je základom vzniku stereotypov.

„V multikulturalizme *stereotyp*:

- a) znamená, že príslušníkov inej kultúry hodnotíme stále rovnakým spôsobom len na základe ich vonkajších alebo nepodstatných

znakov, alebo na základe nedostatku informácií (napr. považovať všetkých Palestínčanov za teroristov), ide o zafixovaný obraz, ktorý ovplyvňuje správanie a postoje,

- b) štandardné a opakujúce sa správanie, pri ktorom človek reaguje rovnakým spôsobom v odlišných situáciách“ (Dúbravová a kol., 2006, s. 55).

Predsudky vznikajú, keď si na základe stereotypov formujeme určité postoje a názory, ktoré ovplyvňujú naše správanie. Z pohľadu MKV nás zaujímajú negatívne typy predsudkov. Sú to vopred sformulované negatívne a nepriateľské postoje voči určitej skupine ľudí. Preberáme ich zvyčajne z kultúry, v ktorej žijeme. Na našom území sú to hlavne predsudky týkajúce sa Rómov (napr. špinavý ako Róm, Róm kradne ako straka, Róm lenivý ako voš...). Aj učebnice obsahujú veľa stereotypných tvrdení (napr. mama upratuje, otec číta noviny...).

„*Predsudok v multikulturalizme znamená, že príslušníkov inej kultúry odsudzujeme na základe nepodstatných, vonkajších znakov bez toho, aby sme ich poznali* (napr. usudzovanie, že černosi sú menej civilizovaní ako belosi).

- Obsahuje hodnotenie bez poznania človeka.
- Prebieha ako bezprostredné, bezmyšlienkovité odmietanie druhého človeka.
- Funguje v prostrediach poznačených skrytým alebo otvoreným kultúrnym konfliktom.
- Prejavuje sa komplikáciami v komunikácii, odmietaním spolupráce bez argumentov.
- Predsudok môže mať rôzne podoby – predsudok voči náboženstvu, voči farbe pleti, voči fyzickému vzhľadu, etnický predsudok a podobne“ (Dúbravová a kol., 2006, s. 52).

Stereotypy a predsudky vedú k diskriminácii a môžu prerásť až do otvorených prejavov nenávisťi (rasa, vek, pohlavie, náboženstvo, sexuálna orientácia...).

Rasisti vlastnú rasu idealizujú, pripisujú jej pozitívne vlastnosti a iným rasám len vlastnosti negatívne. Za riešenie negatívnych spoločenských javov považujú možnosť zbaviť sa inej rasy (likvidácia Židov a Rómov fašistami). Takéto plánované vraždenie namierené proti príslušníkom inej rasy sa nazýva genocída. Na Slovensku pretrváva dlhoročný problém

vzťahu majority k Maďarom a Rómom. Postoj veľkej časti Slovákov je otvorene alebo latentne rasistický.

1.3 Národnostné menšiny na území Slovenska

Slovenská republika je mnohonárodnostný, multikultúrny štát. Na jeho území žije niekoľko národnostných menšín, ktorých život v tejto časti Európy má historický, dlhodobejší charakter. V súčasnosti sú obyvateľmi Slovenska príslušníci dvanástich tradičných národnostných menšín. Sú to Maďari, Rómovia, Rusíni, Ukrajinci, Česi, Poliaci, Bulhari, Rusi, Chorváti, Nemci, Židia a Moravania.

V dôsledku globálnej migrácie pribudli takzvané nové menšiny, ktoré sa na tomto území v minulosti bežne nevyskytovali. Môžu mať etnický, ale aj náboženský charakter. Patria tu Číňania, Vietnamci a moslimovia.

Maďarská menšina

Príslušníci tejto národnostnej menšiny žijú na Slovensku viac ako 1000 rokov, obývajú predovšetkým južné a juhovýchodné oblasti Slovenska. Táto národnostná menšina s takmer pol miliónom príslušníkov je na území Slovenska najpočetnejšia, politicky i kultúrne najorganizovanejšia. Maďarská národnostná menšina má na území Slovenska školy s vyučovacím jazykom maďarským (Fülloková a kol., 2009).

Rómska menšina

V 18. storočí významný posun v prístupe k Rómom predstavovali nariadenia Márie Terézie, ktoré boli zamerané na asimiláciu tohto obyvateľstva. Najväčšou tragédiou európskych Rómov bola druhá svetová vojna, kedy ich v koncentračných táboroch zahynulo takmer 20 000. Po druhej svetovej vojne sa štátna politika orientovala na skrytú alebo otvorenú asimiláciu tohto obyvateľstva. V roku 1958 bol vydaný zákon „O trvalom osídlení kočovních osôb“, podľa ktorého sa násilne zamedzil pohyb olašských Rómov. Po novembri 1989 sa v živote Rómov na Slovensku mnohé zmenilo. Stali sa oficiálnou národnostnou menšinou. Začali vychádzať rómske periodiká, pôvodné diela rómskych autorov, vzniklo divadlo Romathan. Pri sčítaní ľudu v roku 1991 mali možnosť príslušníci tohto národa otvorene sa k nemu prihlásiť (Petrasová, 2008).

Nemecká menšina

Prví nemeckí kolonisti prišli na územie Slovenska približne pred 800 rokmi. Usadili sa hlavne na strednom Slovensku, kde zakladali banské mestá. Po roku 1945 bolo vystáňovaných asi 140 000 Nemcov a nemecká menšina bola až do roku 1989 zbavená občianskych práv.

Chorvátska menšina

Príchod Chorvátov na Slovensko súvisel s tureckou expanziou v 16. storočí. Usadili sa hlavne v okolí Bratislavy a nikdy nevytvorili kompaktnjšiu etnickú oblasť. Pre rečovú príbuznosť so Sloákmi sa postupne asimilovali. Dodnes si však v niektorých rodinách zachovali ľudové zvyky a jazyk (Fülöpová a kol., 2009).

Česká menšina

Česi sa stali národnostnou menšinou až po roku 1993, keď sa rozdelil dovtedy spoločný štát Čechov a Sloákov. Najväčšia koncentrácia tejto menšiny je v Bratislave, Trenčíne, Zvolene a Košiciach.

Rusínska menšina

Rusíni žijú hlavne v severovýchodných okresoch Slovenska. Podmienky pre národnú a náboženskú emancipáciu sa vytvorili až v medzivojnovnej ČSR. V roku 1921 Rusíni prešovského regiónu Slovenska získali práva národnostnej menšiny. Ústava československej republiky im zaručovala právo používať materinský jazyk. Tento vývoj sa zastavil vo februári 1948, kedy sa začala preferovať ukrajinská národnosť. V roku 1991 sa k rusínskej národnosti prihlásilo 16 937 občanov (www.rusinskaobroda.sk).

Poľská menšina

Príslušníci poľskej menšiny už od stredoveku obývali severné územia Slovenska. Kvôli príbuznosti jazyka slovenského a poľského nemajú obyvatelia SR s touto národnosťou väčšie problémy v oblasti vzdelávania. V oblasti kultúrnej, politickej a spoločenskej im Ústava SR poskytuje rovnako ako iným národnostným menšinám štandardné práva, ktoré zaručuje aj väčšina štátov EÚ.

Židovská menšina

Prvé dokázateľné zmienky o židovskej prítomnosti na území Slovenska sú z 9. storočia. Židia žili podľa princípov judaizmu. V stredoveku existovalo

veľké množstvo cirkevných i štátnych zákonov, ktoré vedome tlačili Židov do podceňovaných profesií (bankovníctvo, požičiavanie peňazí na úroky a pod.). V období vlády Jozefa II. im bolo umožnené vykonávať aj iné profesie. Národnostný zákon z roku 1867 z nich urobil plnoprávných občanov Uhorska. Pri vzniku Československa panovali protižidovské nálady, ale situácia sa postupne stabilizovala a Židia tvorili v mestách akceptovanú komunitu. Na vidieku sa živili obchodom, krčmárstvom, ale i remeslami. Tragédiou v spoločnej histórii Židov a Slovákov bol holokaust. Z územia vtedajšieho profašistického Slovenského štátu bolo do koncentračných táborov deportovaných 69 000 osôb. Po roku 1945 napriek emigrácii do Izraela pôsobilo 40 židovských náboženských obcí. Zlá situácia nastala po roku 1968, kedy na Slovensku ostalo len približne 3 000 osôb hlásiacich sa k židovstvu. Po novembri 1989 vzrástol záujem o kultúrne a spoločenské podujatia. Nepodarilo sa však vzkriesiť religiózne aktivity (Fülloková a kol., 2009).

Číňania na Slovensku

Číňania sa na našom území vo väčšom počte objavili až po roku 1989. V 90-tych rokoch bol počas ekonomickej transformácie zvýšený záujem o lacné ošatenie, obuv a iný spotrebný tovar, ktorý čínski prisťahovalci dovážali z Číny. Ich počet na Slovensku nepresahuje 2 500 osôb a pochádzajú väčšinou z tej istej oblasti v Číne – z mesta Wenzhou. Žijú pomerne izolovane, ale snažia sa, aby sa ich deti naučili v školách slovenský jazyk a aby sa bezproblémovo začlenili do komunity rovesníkov. Udržujú si svoju kultúru najmä oslavovaním tradičných čínskych sviatkov. Najväčší je čínsky Nový rok, ktorý sa oslavuje medzi 21. januárom a 21. februárom, kedy sa stretávajú s príbuznými a navzájom sa obdarúvajú. Sú hrdí na svoju kultúru (Fülloková a kol., 2009).

Vietnamci na Slovensku

Migrácia Vietnamcov do bývalého Československa sa začala v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Do roku 1983 žilo na území Československa viac ako 35 000 Vietnamcov. Migranti pochádzajú väčšinou zo severných častí krajiny a vidieka. U nás pracovali v textilnom, potravinárskom, obuvníckom a strojárskom priemysle. Dnes ich je na našom území okolo 5 000. Vo vzťahu k väčšinovému obyvateľstvu ide o uzatvorenú komunitu, ktorá však vo svojom vnútri má silné sociálne siete. Na Slovensku vyrastá už

druhá generácia Vietnamcov, ktorá už nemusí prekonávať jazykové bariéry (Fülloková a kol., 2009).

Moslimovia na Slovensku

V roku 1912 bol islam uznaný ako jedno z oficiálnych náboženstiev Rakúsko-Uhorska. V 18. storočí žilo v Bratislave 300 moslimských rodín. Aj počas prvej Československej republiky bol islam štátnym náboženstvom. V súčasnosti žije na našom území 5 000 moslimov rôznych etník a národností a toto číslo zahŕňa aj slovenských konvertitov. Sme jedinou krajinou v EÚ, ktorá nemá mešitu ani islamské kultúrne centrum. Moslimovia žijúci na Slovensku sa snažia udržiavať medzi sebou priateľské vzťahy. Osobitnú skupinu tvoria dva významné sviatky, kedy sa v provizórnej modlitebni schádzajú moslimovia Slovenska pochádzajúci z rôznych častí sveta (Albánci, Kurdi, Arabi, Turci, Afganci, Slováci a iné etniká) (Fülloková a kol., 2009).

2 AKTIVITY ZAMERANÉ NA MULTIKULTÚRNU VÝCHOVU

V tejto časti metodической príručky sa pokúsime uviesť niekoľko námetov, ukážok aktivít pri realizácii ktorých žiaci získavajú zručnosti a kompetencie v oblasti multikultúrnej výchovy. Pôjde o tieto oblasti:

- *rozvoj vlastného ja, sebauvedomenie samého seba,*
- *rozvoj empatie, tolerancie, zmena postojov a predsudkov,*
- *spolupráca, kooperácia s inými,*
- *spoznávanie iných národov.*

2.1 Aktivity zamerané na rozvoj vlastného ja

Aby človek mohol byť plnohodnotnou osobnosťou, mal by poznať sám seba, vedieť sa ohodnotiť, poznať svoje pozitívne, ale i negatívne vlastnosti. Len takáto osobnosť môže byť empatická a tolerantná k iným ľuďom. Už od útleho veku je potrebné, aby si deti, žiaci začali uvedomovať v prvom rade svoje pozitívne vlastnosti.

Názov aktivity:	Zrkadlo
Cieľ:	Pomenovať svoje pozitívne vlastnosti.
Veková kategória:	6+
Pomôcky:	zrkadlo s rúčkou
Opis aktivity:	

Žiaci sedia v kruhu a postupne si podávajú zrkadlo. Ten, kto má zrkadlo v ruke, povie svoju pozitívnu vlastnosť. U mladších žiakov to budú väčšinou vonkajšie pozitíva (mám pekné hnedé oči, mám dlhé kučeravé vlasy...). U starších žiakov môžeme požadovať vyjadriť pozitívne charakterové vlastnosti.

Hodnotenie aktivity:

Vedíme so žiakmi rozhovor. Odporúčané otázky:

Každému z vás sa ľahko hovorilo o svojich dobrých vlastnostiach?

Komu áno a prečo?

Komu nie a prečo?

Čo o vás hovoria vaši rodičia, starí rodičia, súrodenci, známi?

Súhlasíte s nimi?

Názov aktivity:

Mamka ma pochváli, ak...

Cieľ:

Pomenovať svoje činnosti, ktoré sú okolím hodnotené pozitívne.

Veková kategória:

6+

Pomôcky:

papier, farbičky

Priebeh aktivity:

Môžeme použiť niekoľko foriem realizácie:

– žiaci stoja v kruhu a jeden žiak v prostriedku mimikou a gestami ukazuje činnosť, za ktorú je pochválený, ostatní hádajú, kto uhádne, ide do prostriedku,

– žiaci sedia v kruhu, podávajú si loptičku, kto má loptičku v ruke, povie vetu so slovesom o činnosti (napr. mamka ma pochváli, ak po sebe upravím),

– žiaci nakreslia obrázok o činnosti, za ktorú sú pochválení, potom vytvárajú skupiny s rovnakými činnosťami a to tak, že sa prechádzajú po triede, komunikujú v určitom časovom limite.

Hodnotenie aktivity:

Aktivitu hodnotíme v otvorenej diskusii pomocou otázok:

Čo myslíte, prečo ste za spomínané činnosti pochválení?

Ako sa cítite, keď vás mamka pochváli?

Čo vám podľa vášho názoru ide najlepšie?

V čom by ste sa chceli ešte zlepšiť?

Pomáhate aj niekomu inému? Komu a ako?

Názov aktivity:

Som ako...

Cieľ:

Prirovnať niektorú svoju vlastnosť k veci, zvieratú, osobe...

Veková kategória:

6+

Pomôcky:

pracovné hárkky

Priebeh aktivity:

Žiaci sedia na koberci a postupne prirovnávajú vlastnosť určenú učiteľom k zvieratám, veciam... Sú to také vlastnosti, ako napr. múdry, silný, pracovitý, presný, veselý... Pre starších žiakov môžeme vytvoriť pracovný hárok, ktorý

každý z nich vyplní samostatne (pozri Prílohu A).

Hodnotenie aktivity:

Odporúčané otázky:

Ktoré z prirovnaní sa vám páčilo? Prečo?

Aké prirovnania používajú ľudia z vášho okolia?

Nad ktorým prirovnaním ste museli najviac uvažovať?

Názov aktivity: *Zošíť mojich plusov*

Cieľ: Zapisovať raz v týždni udalosti, činy, na ktoré je žiak hrdý.

Veková kategória: 8+

Pomôcky: zošíť

Priebeh aktivity:

Žiaci dostanú za úlohu napísať v 4-6-členných skupinách udalosti, pri ktorých niekomu pomohli, splnili záväzok, sú na seba hrdí...(napr. umyli riad, prestali si hrýzť nechty, pomohli rodičom pri upratovaní, nákupoch, pomohli súrodencovi, naučili sa nové slová...).

Potom celá trieda zapisuje spoločne jednotlivé činnosti na tabuľu. Na základe tohto brainstormingu učiteľ vysvetlí žiakom, že každý z nich si zavedie „Zošíť mojich plusov“, do ktorého si budú zapisovať udalosti, činy, na ktoré sú hrdí, že sa im ich podarilo vykonať. Je vhodné, ak si takýto zošíť zavedie aj učiteľ.

Hodnotenie aktivity:

Raz v týždni žiaci dostávajú možnosť prečítať celej triede svoje plusy. Malo by to byť na základe dobrovoľnosti. Motivačne pôsobí na žiakov to, ak ako prvý prečíta svoje plusy učiteľ.

Názov aktivity: *Akrostich*

Cieľ: Opísať svoje vlastnosti.

Veková kategória: 8+

Pomôcky: papier, pero

Priebeh aktivity: Žiaci si napíšu pod seba po písmene svoje meno.

Napr. J

O

Z

E

F

Ich úlohou je na dané písmená napísať prídavné mená, ktoré by vystihovali ich vlastnosti (J – jemný; O – opatrný; Z – zaujímavý; E – empatický; F – fantastický). Pretože slovná zásoba žiakov môže byť na rôznej úrovni, žiaci môžu použiť pri samohláskach spojky, predložky, citoslovčia a za ne pripojiť prídavné meno (napr. aj veselý; i múdry; och, aký dobrý; ej, aký pohyblivý...).

Hodnotenie aktivity:

Žiaci, ktorí chcú, prečítajú svoj akrostich.

Potom prebieha diskusia:

Ako sa vám hľadali vhodné prídavné mená?

Bolo to ťažké?

Podľa vášho názoru vystihol autor svoje vlastnosti?

Hlavne ktoré?

Aké vlastnosti ste menovali? Kladné alebo záporné?

2.2 Aktivity zamerané na rozvoj empatie, tolerancie a zmenu predsudkov a postojov

Predpokladom na pochopenie pocitov, názorov a zvykov iných ľudí je empatia a tolerancia jedinca. Zároveň je potrebná zmena predsudkov a postojov. Na podporu kompetencií v spomínanej oblasti môžu poslúžiť aktivity, ktoré uvádzame v tejto časti práce.

Názov aktivity: *Empatické zrkadlo*

Cieľ: Napodobniť pohyby, grimasy, gestá spolužiaka.

Veková kategória: 6+

Priebeh aktivity:

Žiaci vytvoria dvojice, ktoré sa posadia alebo postavia oproti sebe. Jeden člen dvojice je zrkadlo, druhý sa do zrkadla pozerá. To znamená, že zrkadlo sa snaží čo najpresnejšie napodobiť pohyby, gestá, grimasy spolužiaka stojaceho alebo sediaceho pred zrkadlom. Po určitom čase si dvojica úlohy vymení.

Hodnotenie aktivity:

Ako ste sa cítili v pozícii zrkadla?

Ako ste sa cítili v pozícii pozerajúceho do zrkadla?

Čo bolo pre vás ľahšie?

Čo je ťažšie? Niekomu niečo diktovať, prikazovať alebo sa prispôbovať inému?

Je pre náš život dôležité vedieť sa prispôbiť?

Je pre náš život dôležité poznať pocity kamaráta?

Názov aktivity: *Uhádni, ako sa cítim*

Cieľ: Uhádnuť podľa grimás pocity spolužiakov.

Veková kategória: 6+

Priebeh aktivity:

Žiaci stoja alebo sedia v kruhu a jeden z nich ide za dvere. Učiteľ povie žiakom, aký pocit majú pomocou grimás a gest vyjadriť (napr. radosť, smútok, plač, záujem, nezáujem, zlosť...). Žiak sa vráti a má uhádnuť, o akú náladu alebo pocit ide.

Ak uhádne, za dvere ide ďalší žiak.

Hodnotenie aktivity:

Ťažko sa vám hádala nálada, pocit?

Ako ste sa cítili v pozícii hádača?

Ako by ste sa správali ku kamarátovi, ktorý je smutný?

Všimli ste si, kedy sú mamka alebo ocko najviac veselí?

Názov aktivity: *Rolestorming*

Cieľ: Vstúpiť do inej roly.

Veková kategória: 9+

Pomôcky: kartičky s rôznymi osobami (pozri Prílohu B)

Priebeh aktivity:

Každý žiak si vytiahne kartičku, na ktorej má napísanú nejakú osobu. Má si premyslieť, ako by riešil problém v pozícii tejto osoby. Učiteľ navrhne problém (napr. Čo by ste robili, ak sa niekto neslušne správa..., ak niekto niekomu nadáva..., ak niekto klame...?).

Hodnotenie aktivity:

Ako ste sa cítili v pozícii niekoho iného?

Lahko sa vám hľadalo riešenie?

Komu z vás sa riešenie hľadalo ľahko a prečo?

Komu z vás sa riešenie hľadalo veľmi ťažko a prečo?

Názov aktivity: *Kto som?*

Cieľ: Uvedomiť si odlišnosti v spoločenskom postavení

niektorých skupín ľudí a zároveň pochopiť, čo majú spoločné.

Veková kategória:

9+

Pomôcky:

kartičky s rôznymi rozprávkovými postavami (pozri Prílohu C)

Priebeh aktivity:

Žiakom učiteľ pripne na chrbty kartičky s rôznymi rozprávkovými postavami (princezná, slúžka, ježibaba, princ, hlúpy Jano...). Žiaci chodia po triede a podľa toho, akú postavu kto predstavuje, sa ostatní k nemu správajú. Po určitom čase učiteľ hru preruší a žiaci vyjadrujú svoje pocity.

Hodnotenie aktivity:

Ako si sa cítil v pozícii hlúpeho Jana, princeznej, ježibaby...?

Ako sa asi cítia spolužiaci, ktorých podceňujete?

Ako sa väčšinou správajú?

Ako sa cítia spolužiaci, ktorých preceňujete?

Ako sa väčšinou správajú?

Všimli ste si podobné správanie aj u dospelých?

Malo by to tak byť? Ak nie, prečo?

(modifikované podľa Fülloková a kol., 2009)

Názov aktivity:

Tá istá strana cesty

Cieľ:

Pochopiť, že všetci sme rovnakí a zároveň jedineční.

Veková kategória:

6+

Priebeh aktivity:

Žiakov vyzveme, aby sa postavili do stredu triedy. Vysvetlíme im, že stredom miestnosti vedie cesta (môžeme ju vyznačiť kriedou alebo povrazom, papierom a pod.). Budeme menovať rôzne ľudské vlastnosti. V prípade, ak účastník stretnutia má danú vlastnosť, postaví sa na pravú stranu cesty. Ak ju nemá, postaví sa na ľavú stranu. Aby nevznikol zbytočný zmätok, môžeme tieto pravidlá zapísať na tabuľu. Každý účastník sa presunie čo najrýchlejšie. Ak budú konečne stáť na jednej aj druhej strane cesty, pozorne sa pozerú, kto na ktorej strane stojí. Na pravú stranu cesty prejde ten, kto:

- má čierne topánky,
- rád veľa rozpráva,
- má modré oči,
- má rád čokoládu,

- má modré rifle,
- má sestru.

Hodnotenie aktivity:

Boli na tej istej strane cesty vždy tí istí spolužiaci? Prečo nie?

V čom sa všetci podobáte?

V čom sú si všetci obyvatelia nášho mesta podobní?

V čom sú si podobní všetci ľudia na svete?

Čím sa každý z nás odlišuje od ostatných?

Čím sa odlišujete vy od ostatných žiakov našej školy?

Čím sa odlišujú všetci obyvatelia na svete?

(modifikované podľa Suchožová, Šándorová, 2007)

Názov aktivity:

Bodkovaná

Cieľ:

Pocítiť, čo je to byť iný a nepatriť do skupiny.

Veková kategória:

8+

Pomôcky:

samolepiace bodky rôznych farieb a v rôznom počte

Priebeh aktivity:

Učiteľ prilepí každému žiakovi na čelo farebnú bodku tak, aby vznikli skupiny s rovnakými farbami bodiek a aby ostali aj jednotlivci dvoch odlišných farieb (napr. 5 červených žiakov, 6 zelených, 4 čierni, 1 biely, 1 žltý). Potom žiakom povie, aby sa pokúsili bez slov, len mimikou, gestami, pohybom rozdeliť do skupín rovnakých farieb podľa svojej bodky na čele. Po vytvorení skupín učiteľ vedie riadenú diskusiu a to tak, že vytvorené skupiny ostávajú sedieť pri sebe.

Hodnotenie aktivity:

Aké bolo dorozumievanie sa bez slov?

Aké bolo nevedieť, akú máte farbu na čele?

Ako ste sa cítili, keď vám niekto určoval, do akej skupiny patríte?

Ako ste sa cítili v skupine?

Ostal niekto vyčlenený? Prečo?

Ako sa cítil ten, kto ostal sám?

Napadlo niekomu vziať ho do skupiny?

(modifikované podľa Fülloková a kol.)

2.3 Aktivity zamerané na rozvoj spolupráce, kooperácie

Takéto aktivity využívajú oproti iným vyučovacím metódam vrstovnícke sociálne skupinové vzťahy. Pripravujú žiakov pre život v oblasti spolupráce a jej vyššej formy, kooperácie. V tejto časti práce chceme poskytnúť čitateľom námety na aktivity, ktoré rozvíjajú kompetencie žiakov aj v tejto oblasti.

Názov aktivity: *Prežili by ste na pustom ostrove?*
Cieľ: Učiť sa spolupracovať, prijímať spoločné rozhodnutia.

Veková kategória: 8+
Pomôcky: flipčarty, fixky

Priebeh aktivity:

Žiakov rozdelíme do pracovných skupín v počte 4 – 6 členov. Každá skupina dostane flipchart a fixky. Majú si predstaviť, že stroskotali na pustom ostrove.

Učiteľ stanoví určité podmienky, napr.:

- dohodnite sa na troch predmetoch, ktoré by ste najviac potrebovali,
- dohodnite sa, aké funkcie, činnosti by ste si pridelili.

Žiaci potom v skupinách píšu a kreslia odpovede, na ktorých sa dohodnú v skupine. Po vyhotovení týchto plagátov každá skupina prezentuje pred spolužiakmi svoj ostrov. Ostatné skupiny potom môžu klást otázky.

Hodnotenie aktivity:

Bolo ľahké alebo náročné dohodnúť sa na troch predmetoch?

Viete vysvetliť prečo?

Akým spôsobom ste si rozdelili svoje funkcie na ostrove? Vyhovujú každému z vás? Ak áno, prečo?

(modifikované podľa Suchožová, Šándorová, 2007)

Názov aktivity: *Kolotoč*
Cieľ: Napísať vetu, ktorá by obsahovo nadväzovala na vetu predošlú. Pracovať v skupine.

Veková kategória: 9+
Pomôcky: čistý papier, farebné perá

Priebeh aktivity:

Žiakov učiteľ rozdelí do 4-6-členných skupín. Úlohou každej skupiny je napísať príbeh, rozprávanie, rozprávku... na tému určenú učiteľom takým spôsobom, že si otáčajú papier dookola (učiteľ podľa času určí koľkokrát) tak, že každý napíše jednu vetu. Pre zjednodušenie kontroly každý zo zúčastnených má svoju farbu pera. Rozvíjame tvorivosť, čítanie s porozumením a spoluprácu. Vety by mali obsahovo na seba nadväzovať. Po dopísaní príbehu všetkými skupinami každá z nich svoj príbeh prečíta. Žiakov upozorníme, aby nepísali príliš dlhé vety.

Hodnotenie aktivity:

Ako sa vám pracovalo na začiatku a ako na konci príbehu?
Kládol vám niektorý zo spolužiakov prekážky? Ak áno, aké?
Skončil sa váš príbeh dobre? Prečo?
Čo vás zaujalo na práci iných skupín?
(modifikované podľa Adamusová a kol., 2006)

Názov aktivity:*Skladačka***Ciel:**

Pracovať kooperatívne, učiť sa zodpovednosti za svoju prácu pred skupinou.

Veková kategória:

10+

Pomôcky:

náučný text rozdelený na štyri časti

Priebeh aktivity:

Učiteľ si pripraví náučný text, ktorý rozdelí na štyri približne rovnako rozsahovo i obsahovo náročné časti. Potom žiakov rozdelí do domovských skupín po štyroch. V domovských skupinách ich rozráta na jednotky, dvojky, trojky, štvorky.

Žiaci potom vytvoria expertné skupiny jednotiek, dvojok...V týchto skupinách spoločne čítajú pridelený text, porozprávajú sa o ňom tak, aby ho vedeli naučiť spolužiakov v domovskej skupine.

Ak sa všetci experti poradia, vrátia sa do domovských skupín, kde postupne učia ostatných od jednotky až po štvorku svoj text.

Hodnotenie aktivity:

Ak je dostatok času, vyhotoví každá skupina na flipčart prezentáciu celého textu a obrázkov. Potom prezentuje aspoň jedna zo skupín učivo pred celou triedou. Všetky flipčarty pripevní učiteľ na niekoľko dní na steny v triede.

Nasleduje diskusia:

Ako sa vám pracovalo v skupine expertov?

Ako sa vám vysvetľovalo učivo v domovskej skupine?

Ako ste sa pritom cítili?

(modifikované podľa Adamusová a kol., 2001)

Názov aktivity:

Stavanie modelu

Cieľ:

Pracovať kooperatívne. Vytvoriť staveľskú firmu. Vzájomnou spoluprácou postaviť stavbu – vzorový model.

Pomôcky:

kocky

Veková kategória:

10+

Priebeh aktivity:

Najprv podľa schopností našich žiakov postavíme mimo triedy model stavby z kociek. Žiakom vysvetlíme, že vytvoria stavebné firmy, v ktorých podľa modelu, ktorý je mimo triedy, majú postaviť takú istú stavbu podľa určitých pravidiel a pridelených rolí. Rozdelíme žiakov na 5-členné skupiny. Zadáme im roly pre prácu v skupine:

Pozorovateľ – prezerá model a potom podá jeho opis bežcovi. Môže sa rozprávať len s bežcom a kontrolórom.

Bežec – vypočuje si opis, ako ho podá pozorovateľ, a podá ho ďalej staveľovi. Nedíva sa ani na model, ani na produkt. Môže sa zhovárať s hocikým.

Staveľ – počúva bežca, dostáva súčiastky od dodávateľa a zostaví produkt. Staveľ je jediný, kto sa dotkne produktu. Môže sa rozprávať s bežcom, kontrolórom a dodávateľom.

Dodávateľ – riadi dodávky a doručuje ich staveľovi. Môže sa zhovárať s hocikým okrem pozorovateľa.

Kontrolór – prezerá si model a produkt. Môže sa zhovárať s hocikým, ale môže odpovedať len áno a nie. Nemôže začať komunikáciu.

Zadáme pravidlá staveľskej firmy:

- zložiť produkt smie len staveľ,
- bežec nesmie vidieť ani model, ani produkt,
- produkt môže vidieť len staveľ, dodávateľ a kontrolór,
- model môže vidieť len pozorovateľ a kontrolór,
- komunikovať môžete len verbálne,
- dôležité sú podrobnosti.

Hodnotenie aktivity:

Vyhodnotíme v jednotlivých skupinách, ako sa podobá model výslednému

produktu. Potom vedieme so žiakmi diskusiu:
Ako sa vám pracovalo v jednotlivých pracovných pozíciách?
Ako sa pracuje, ak nemôžete komunikovať všetci spolu?
Bolo jednoduché opísať model?
Bolo jednoduché klásť otázky na možnú odpoveď áno, nie?
Pri akých zmenených pravidlách by sa pracovalo lepšie?
(modifikované podľa Adamusová a kol., 2001)

2.4 Aktivity zamerané na spoznávanie iných národov

Na 1. stupni základnej školy v rámci primárneho vzdelávania je dôležité, aby žiaci spoznávali okrem kultúry a histórie slovenského národa aj niektoré osobitosti národnostných menšín žijúcich na našom území, v prvom rade takých, s ktorými sa žiaci stretávajú osobne.

V tejto podkapitole chceme navrhnúť niekoľko aktivít, ktoré môžu pomôcť pri spoznávaní iných národov.

Názov aktivity:	<i>Ludia okolo nás</i>
Cieľ:	Poznať rozdiely medzi rasami. Zistiť, že napriek rozdielom sú všetci ľudia rovnakí.
Veková kategória:	8+
Pomôcky:	hárky s charakteristickými vlastnosťami troch národov žijúcich v blízkom okolí (napr. Slováci, Maďari, Rómovia)

Priebeh aktivity:

Učiteľ rozdelí žiakov na šesť skupín. Dve skupiny budú pracovať na rovnakom námete, budú mať pridelenú tú istú národnostnú menšinu (napr. Slováci, Maďari, Rómovia). Každá skupina dostane na hárku papiera 15 charakteristických črt, po 5 z troch kultúr. Úlohou skupiny je vybrať tých 5 znakov, ktoré patria k určenej kultúre. Podľa časového limitu je možné každou zo skupín doplniť zoznam o svoje vlastné postrehy, poznatky, informácie zo života kultúr. Každá skupina prezentuje svoju prácu pred celou triedou.

Hodnotenie aktivity:

V spoločnej diskusii žiaci porovnávajú a vysvetľujú znaky jednotlivých kultúr. Uvedomujú si rozdiely a zároveň hľadajú spoločné znaky.
(modifikované podľa Petras, In www.multikulti.sk)

Názov aktivity: *Všetci sa zdravíme*
Cieľ: Vnímať existenciu iných kultúr.
Veková kategória: 6+
Pomôcky: kartičky s obrázkami, tabuľa, krieda

Priebeh aktivity:

Rozdelíme žiakov do troch skupín. Každá dostane iný obrázok (Indián, Japonec, Európan). Úlohou je pripraviť si pozdrav, ktorým by sa pozdravili ľudia z obrázka. Skupine s obrázkom Európana pozdrav odsúhlasí učiteľ, ďalším dvom skupinám sa vysvetlí, ako bude pozdrav vyzerat' (môžeme to nechať aj na fantázii a tvorivosti žiakov). Každá zo skupín predvedie pozdravy, ktoré si pripravila. Nasleduje krátky rozhovor, prečo má každý iný pozdrav, a hra vo dvojiciach (dvojice sa rôzne zdravia).

Hodnotenie aktivity:

Ktorý pozdrav sa vám páčil najviac, ktorý najmenej? Prečo?

Ktorému pozdravu ste dobre rozumeli, ktorému nie?

Aký pozdrav najčastejšie používate?

(modifikované podľa Jarišová, In www.multikulti.sk)

Názov aktivity: *Vianoce*
Cieľ: Poznať názov Štedrého večera v miestnom nárečí a v jazykoch niektorých národnostných menšín (žijúcich v blízkom okolí). Zhotoviť vianočné pozdravy.
Veková kategória: 7+
Pomôcky: kartičky s názvami Vianoc, farbičky, výkresy, kartičky s vianočným pozdravom

Priebeh aktivity:

Učiteľ rozdelí žiakov do 4-6-členných skupín.

Každá skupina si vytiahne jednu kartičku s názvom Štedrého večera a pokúsi sa nájsť kartičku s pozdravom, ktorý k danej kartičke patrí (napr. Karačoni – Šukar karačoňakre divesa – Pekné vianočné dni – rómsky; Ščešlivu i radostnu viliju – Šťastný a radostný Štedrý večer – šarišsky; Kellemes Karácsonyi Unnepekét – Príjemné a slávnostné Vianoce – maďarsky; Fröhliche Weihnachten – Veselé Vianoce – nemecky; Ščastlivyj Ščedryj večur – Šťastný Štedrý večer – rusínsky, Bogatoj Karačún – Bohaté Vianoce – ukrajinsky...). Po nájdení správnej dvojice kartičiek skupiny tvoria vianočné pozdravy pre národnostnú skupinu, ktorú si vytiahli.

Hodnotenie aktivity:

Každá zo skupín prezentuje svoj vianočný pozdrav. Nasleduje diskusia:

Bolo pre vás ťažké nájsť správnu dvojicu kartičiek?

Ako sa vám páčil pozdrav, ktorý ste si vytiahli? Je pre vás ťažké si ho zapamätať?

Pozná niekto z vás niektorý z pozdravov? Odkiaľ?

Ako vy doma prajete svojim blízkym veselé Vianoce?

Ako oslavujete doma Štedrý večer?

Na túto aktivitu môžu nadviazať aktivity zamerané na vianočné jedlá, vianočné koledy, vianočné vinše, vianočné zvyky národnostných menšín blízkeho okolia školy.

Názov aktivity:

Rozprávka

Cieľ:

Poznať rozprávky národnostných menšín žijúcich v blízkom okolí.

Veková kategória:

6+

Pomôcky:

text rozprávky (v našom prípade rómska, pozri Prílohu D)

Priebeh aktivity:

Učiteľ oznámi žiakom, že budú čítať rómsku rozprávku. Metódy, ktoré zvolí učiteľ na čítanie, závisia od jeho výberu (zloženie triedy, počet žiakov v triede, schopnosti jednotlivých žiakov...).

V motivačnej časti vyučovacej hodiny je možné využiť tieto aktivity:

- skladanie puzzle s obrázkom k danej rozprávke,
  - obrázky s postavami alebo predmetmi, ktoré sa nachádzajú v rozprávke,
  - rozhovor o zvykoch Rómov (alebo zvolenej národnostnej menšiny),
  - žiaci tvoria príbeh podľa niekoľkých slov, ktoré sa nachádzajú v rozprávke.
- Po motivácii nasleduje čítanie rozprávky. Je možné využiť tieto postupy:
- žiaci čítajú v skupinách,
  - žiaci čítajú príbeh po častiach, po každej prečítanej časti predpovedajú, čo sa bude diať ďalej.

Hodnotenie aktivity:

Žiaci diskutujú s učiteľom pomocou otázok:

Ako sa správala Bežka? Aký bol Jepaš?

Ako by ste sa zachovali na jeho mieste vy?

Akí boli Jepašovi bratia? Mali by byť potrestaní? Ako?

ZÁVER

V tejto metodickkej príručke nám išlo o naznačenie jednej z mnohých možných ciest, postupov pri zavádzaní multikultúrnej výchovy ako prierezovej témy vo výchovno-vzdelávacom procese na 1. stupni základnej školy. Pevne veríme, že tvorivosť učiteľov nepozná hranice a budú inšpirovaní k vytváraniu veľkého množstva aktivít alebo projektov, ktorými žiaci rozšíria svoje kompetencie v oblasti multikultúrnej výchovy. Odporúčame kolegom dobre poznať okolie školy, v ktorej pracujú, a to národnostné zloženie obyvateľstva, kultúru a zvyky jednotlivých národov, národnostných menšín, etník, subkultúr. Na základe týchto vedomostí potom vytvárať programy a aktivity šité na mieru školy, triedy a jednotlivých žiakov. Držíme im pri tom palce. Vieme, že takáto práca si vyžaduje veľa času, trpezlivosti, tvorivosti a lásky k svojim žiakom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ADAMUSOVÁ, Mária a kol.: *Projekt Orava v praxi – Zavádzanie demokratických prvkov do výchovno-vzdelávacieho procesu*. Združenie Orava, 2001. ISBN 80-968664-0-0.

DÚBRAVOVÁ, Vlasta a kol.: *MULTIKULTI na školách*. Bratislava : Durlák, Nadácia Miroslava Šimečku, 2006. ISBN 80-89008-21-6.

FÜLLOPOVÁ, Sandra a kol.: *MultikulturART – spoznaj kultúru menšín*. Bratislava : Vydavateľstvo Lúč pre OZ Človek v ohrození, 2009. ISBN 978-80-7114-777-0.

GAVORA, Peter: *Akí sú moji žiaci: Pedagogická diagnostika žiaka*. Bratislava : Práca, 1999. ISBN 80-7094-335-1.

PETRASOVÁ, Alica: *Práca s náučným textom*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-8068-452-9.

PRŮCHA, Jan: *Multikultúrní výchova*. Praha : ISV nakladatelství, 2001. ISBN 80-85866-72-2.

SUCHOŽOVÁ, Eva – ŠÁNDOROVÁ, Viera: *Multikultúrne kompetencie učiteľa*. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, 2007. ISBN 978-80-8045-466-1.

<http://www.multikulti.sk/vzdelavacie-materialy.html>

http://www.rusinskaobroda.sk/?page_id=22

PRÍLOHA A

JA SOM

Autor: _____

Som silný/-á ako: _____

A nežný/-á ako: _____

Som spoľahlivý/-á ako: _____

Som na seba hrdý/-á, ak: _____

Moje najlepšie vlastnosti sú: _____

Ľudia, na ktorých mi záleží, sú : _____

Vlastnosti, ktoré u nich obdivujem: _____

PRÍLOHA B

Kartičky s osobami:

MAMA

OTEC

UČITEĽKA

UČITEĽ

KAMARÁT

KAMARÁTKA

STARÁ MAMA

STARÝ OTEC

SUSED

SUSEDA

BEZDOMOVEC

ZLODEJ

POLICAJT

PREDAVAČKA

DUCHOVNÝ

PRÍLOHA C

Kartičky rozprávkových postáv:

PRINCEZNÁ

PRINC

JEŽIBABA

DRAK

KRÁĽ

VÍLA

ŠKRIATOK

GAŠPARKO

KÚZELNÍK

HLÚPY JANO

JANKO HRAŠKO

TRI PRASIATKA

VODNÍK

PRÍLOHA D

Jepaš – Murš – silák

Rómska rozprávka

Jeden cigán, kováč, mal troch synov. Dvaja starší boli pekní chlapci, ale najmladší sa akosi nepodaril. Celú pravú stranu tela mal divne ochrnutú. Z ľavej strany vyzeral celkom k svetlu, ale keď ste pozreli naňho z pravej strany, videli ste, že je to mrzák. Preto ho volali Jepaš – Murš, čo znamená polomuž.

Keď boli chlapci dospelí, rozhlásilo sa, že cigánsky kráľ chce vydať svoju dcéru Bežku za cigánskeho mladého muža, ktorý dokáže, že je zo všetkých najmocnejší. Vybrali sa teda všetci traja na skusy. Večer došli k salašu, kde bača pásol ovce. Bača mal na salaši barana, o ktorom povedal: „Je veľký ako teľa, má čierne rohy niekoľkokrát otočené a silu ako býk. Ešte žiadnemu človeku sa ho nepodarilo premôcť.“ Dvaja starší bratia sa pustili s baranom za pasy, ale nepochodili. Jepaš ho premohol a povedal bratom: „Pôjdem sám a na spiatočnej ceste sa tu po vás zastavím.“

STOP

Keď prišiel Jepaš k cigánskemu kráľovi a dal sa ohlásiť ako nápadník jeho dcéry, kráľ sa naňho pozrel a dal sa do smiechu: „Taký úbohý mrzák! Nevieš, že dcéru vydám len za najsilnejšieho?“ Jepaš odvetil: „Sily mám dosť, hoci mám zdravú len jednu ruku a jednu nohu.“ Jeho úlohou bolo roztočiť veterný mlyn, ktorý bol zhrdzavený a nepracoval už päťdesiat rokov. Úlohu splnil a kráľ mu musel dať Bežku za ženu. Tá však nebola spokojná, že má mať za muža takého mrzáka. Svadba však bola. Po svadbe sa vydali na cestu domov a zastavili sa po bratov. Bratia sa dohodli, že si princeznu nechajú a Jepaša sa zbavia. Priviazali ho remeňom k dubu. Bežka neprotestovala a pobrali sa všetci traja domov. Rodičia sa pýtali na Jepaša a bratia odvetili, že sa niekde stratil. Robili veľkú oslavu, keď tu sa prirútil Jepaš aj s veľkým dubom na chrbte. Bol taký nazlostený, že ten dub vsadil veľkou silou do zeme. Keď to videla Bežka, aký je mocný, zalúbila sa doňho. On ju však už nechcel a nahnevaný odišiel. Bežka sa ho s veľkým plačom vybrala hľadať.

STOP

Cestou stretla divného človeka, s jednou tvárou vpredu, druhou vzadu, so štyrmi rukami a štyrmi nohami. Bol to čarodejník, ktorý ju uniesol na sklenenú horu a povedal: „Budeš mojou ženou. Som mocný kúzelník a vyčarujem pre teba všetko, čo si len budeš želať.“ Ale ona nechcela nič a plakala. Nahneval sa a povedal, že ju tam nechá samotnú tri dni a tri noci, kým si to nerozmyslí.

Bežka, keď osamela, zistila, že sa z vrchu sama nedostane. Začala si spievať pieseň o tom, ako sa zamilovala do svojho muža a ako ho zradila. Počula túto pieseň kavka hovoriaca ľudskou rečou, pieseň sa jej veľmi zapáčila a letela ju zaspievať Jepašovi. Jepaš sa piesni potešil a ponáhlal sa Bežke na pomoc. Bežka zo všetkých šiat a látok začala pliesť rebrík. Ten bol však krátky, musela si odstrihnúť svoje nádherné dlhé vrkoče. Keď boli spolu v polovici rebríka, priletel čarodejník a vyzval Jepaša na súboj. Ten sa len ohnal ľavou rukou a bolo po kúzelníkovi.

Jepaš, Bežka a kavka sa pobrali domov, kde žili šťastne, kým nepomreli. Kavka každému spievala Bežkinu pieseň. Preto sa tá pieseň medzi cigánmi rozšírila. A povest' o silákovi Jepaš – Muršovi a o krásnej Bežke sa zachovala až do dnešných čias.

Názov: **Multikultúrna výchova na I. stupni ZŠ**
Autor: PaedDr. Viera Šándorová
Recenzenti: Mgr. Elena Cinová
Mgr. Eva Suchožová
Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave
Odborná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová
Grafická úprava: Ing. Monika Chovancová
Vydanie: 1.
Rok vydania: 2011
Počet strán: 36
ISBN 978-80-8052-376-3